

การกล่อมเกลาสังคมเชิงพุทธตามแนวคิดโคลงโลกนิติในลุ่มน้ำโขง*

BUDDHIST SOCIALIZATION OF KHLONG LOKKANIT IN MEKONG BASIN

พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง)

Phra Silasak Sumato (boonthong)

พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

Pornpimol Pochailar

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University Roi-et Campus, Thailand.

มิตรธีรวิ วิสุตรานุกูล

Mittira Visutranukool

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic, Thailand.

E-mail: phrasilasak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การกล่อมเกลาสังคม ซึ่งแฝงอยู่ในโคลงโลกนิติที่มีต่อชุมชนลุ่มน้ำโขง การประพันธ์โคลงโลกนิติมีความเป็นเอกลักษณ์ เน้นสัมพัทธ์ตามแบบโคลงสี่สุภาพ โคลงโลกนิติเป็นวรรณกรรมที่เก่าแก่และทรงคุณค่ามาก เป็นโคลงกลอนที่สอดแทรกองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับสังคมที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะสังคมไทยและสังคมลุ่มน้ำโขง เพราะในสังคมดังกล่าว ถือเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาของโลก การนำเอาแนวคิดโคลงโลกนิติมาช่วยจัดระเบียบสังคม จึงเหมาะสมกับบริบทของทุกสังคมในภูมิภาคนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ชุมชนลุ่มน้ำโขงยังมีลักษณะทางประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน จะเห็นได้ว่า องค์ความรู้พิเศษที่สอดแทรกอยู่ในโคลงโลกนิติคือ การค้นพบประเด็นทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยกล่อมเกลาสมาชิกในสังคมลุ่มน้ำโขง เพื่อให้สมาชิกทั้งหลายมีประพฤติกรรมตามกรอบของศีลธรรมจริยธรรม และช่วยจัดระเบียบให้สังคมมีความสงบร่มเย็น ภายใต้พุทธโอวาทที่เป็นตั้งหัวใจของพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้าน คือ การทำดี ละเว้นชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ แนวทางนี้เป็นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนมุมมอง แนวคิด ความเชื่อ เจตคติ และค่านิยมทางสังคมทั้งสิ้น ทั้งยังก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามแก่สังคมโดยรวม ดังนั้น โคลงโลกนิติจึงเป็นอีกวรรณคดีหนึ่ง ที่บรรจงสรรค์สร้างสังคมให้น่าอยู่ ช่วยลดความขัดแย้ง และค้ำจุนหนุนนำสังคมสองฝั่งโขงให้มีความปกติสุขตลอดไป

คำสำคัญ: การกล่อมเกลาสังคมเชิงพุทธ, โคลงโลกนิติ, ชุมชนลุ่มน้ำโขง

* Received: 7 April 2020; Revised: 6 November 2020; Accepted: 26 November 2020

ABSTRACT

This article aims to analyze the Buddhist socialization infusing in Khlong Lokkanit along Mekong basin's community. The creation of Khlong Lokkanit is very unique, focusing on the rhyme of the quatrain poems, and inserting content that helps members of Mekong society to behave upon the framework of good morals. This poetry is a very old and valuable literature that inserts interesting Buddhist knowledge which is in the line for the society in which the majority of people respect Buddhism especially Thai society and the Mekong society because this region is considered one of the Buddhist centers of the world. The introduction of Khlong Lokkanit is to socialize for the context of every society in this region. Moreover, the Mekong River community still has similar traditional and cultural characteristics, and the majority of the population there also respect Buddhism. It is seen that the special knowledge is discovered in Khlong Lokkanit is the finding of Buddhist refine issues for all members of the Mekong River basin to have behavior in accordance with the framework of morality, ethics and keep peace in touch for society under the encompassing as Buddhism's heart totally 3 aspects: doing goodness, refraining from evil, and purifying the mind. This approach is a process that completely changes the perspective, concepts, beliefs, attitudes and social values. It also causes good behavior for society as a whole. Therefore, Khlong Lokkanit is another literature that elaborately creates a pleasant society, helps reduce some conflicts and supports the Mekong basin community to be peaceful forever.

Keywords: Buddhist Socialization, Khlong Lokkanit, Mekong Basin's Community

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง พฤติกรรมของประชากรโลกจึงต้องปรับตามไปด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่รอด (Survive) ของสังคมโลก ส่งผลให้ปัจเจกบุคคลต้องแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยมีสาเหตุมาจากแรงจูงใจ 2 กลุ่ม คือ อยากมี อยากเป็น อยากได้ เป็นกลุ่มแรกกับกลุ่มที่สองคือ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ไม่อยากได้ เช่น บางคนอยากเป็นคนรวย ไม่อยากเป็นคนจน เป็นเหตุให้บุคคลต้องแสดงพฤติกรรมขยันทำมาหากินและดำรงชีวิตอย่างมีธรรมาภิบาล หรือบางคนอยากเป็นคนมีชื่อเสียงและไม่อยากเป็นคนไร้คุณค่า เป็นเหตุให้บุคคลต้องแสดงพฤติกรรมเสียสละและโดดเด่นมากกว่าคนอื่น ๆ เป็นต้น (พระเดชขจร ขนฺติธโร (ภุทิพย์), 2561) ซึ่งการดิ้นรนดังกล่าวมักเกิดขึ้นอย่างปกติวิสัยของชาวโลก แต่การกล่อมเกลากฎธรรมทางสังคมโลก ยังมีความหยาบมากกว่าทางธรรม เพราะทางธรรมเป็นการกล่อมเกลากจิตใจที่ละมุนละม่อม เน้นคุณค่าทางจิตใจมากกว่าวัตถุ

เป็นการขุดรากถอนโคน (Radical) กิเลสตัณหาที่คอยกัดกินจิตใจ เพื่อให้ทุกสังคมในโลกจะได้ไม่ต้องดิ้นรนในวัฏจักรวัตรถุนิยมอีกต่อไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) ฉะนั้น การกล่อมเกลாதงสังคมที่สอดคล้องกับความเชื่อความศรัทธาของแต่ละชุมชนจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมยิ่ง

ลุ่มน้ำโขงเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมาเป็นเวลานานนับพันปี ถือเป็นหนึ่งในชุมชนของโลกที่มีอารยธรรมเป็นของตนเอง อารยธรรมลุ่มน้ำโขงจึงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การกล่อมเกล่าให้สมาชิกในชุมชนยึดมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงได้รับการปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ การกล่อมเกล่าทางสังคมโดยใช้ศักยภาพของชุมชน จึงเป็นการสืบสานวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน การกล่อมเกล่าทางสังคมเพื่อให้สมาชิกมีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติร่วมกันนั้น สามารถทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการกล่อมเกล่าผ่านทางนิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา สุภาษิตคำสอน เป็นอาทิ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนช่วยสร้างค่านิยมประจำท้องถิ่นได้เช่นกัน ดังนั้น การกล่อมเกล่าทางสังคมโดยใช้วรรณกรรม ที่สอดแทรกคำสอนตามพระพุทธศาสนา จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สำคัญในการสืบทอดคติชนของบรรพบุรุษ และช่วยสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนสืบไป

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโคลงโลกนิติ

โคลงโลกนิติเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาเดชาดิศร (พระราชโอรสในสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2) มีค่าประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพที่มีความยาว 418 บท (สมุดไทย) 435 บท (จารึกวัดโพธิ์) 911 บท (ฉบับหอสมุดแห่งชาติ) 912 บท (ฉบับกรมวิชาการ) แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2374 โดยมีชื่อเรียกอื่นว่า ประชุมโคลงโลกนิติ โคลงโลกนิติมีทั้งที่เขียนเป็นภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ที่เขียนเป็นภาษาบาลี คือ คัมภีร์โลกนิติ (โลกนิติปกรณ์) ธรรมเนียม ราชনীติ ธรรมบท ซาดก และที่ไม่ทราบอีกบางส่วน ส่วนที่เขียนเป็นภาษาสันสกฤต คือ จาณักยศตกะ วยาการศตกะ และฮีโตปเทศ ในจำนวนนี้คัมภีร์ที่สำคัญที่สุดคือ คัมภีร์โลกนิติ ซึ่งได้เป็นที่มาของโคลงโลกนิติถึง 73 บท (โคลงโลกนิติที่นำมาเรียนมี 42 บท) และที่สำคัญรองลงไปก็คือ คัมภีร์ธรรมเนียม อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า คาทาใดที่เป็นที่มาของโคลงโลกนิติ คาทานั้นมักจะปรากฏอยู่ในคัมภีร์ธรรมเนียมเช่นกัน การที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะคัมภีร์โลกนิตินั้น ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์ธรรมนิตินั่นเอง

โคลงโลกนิติมีความไพเราะเหมาะสมทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหาปรัชญาสาระ ครอบคลุมค่าทางวรรณกรรม ทำให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่คนทั่วไป บางท่านกล่าวยกย่องโคลงโลกนิติว่าเป็นอมตะวรรณกรรมคำสอนหรือยอดสุภาษิตอมตะ (สุภาณี พัดทอง, 2545) ที่ได้รับคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นบทอ่านในหนังสือแบบเรียนสำหรับนักเรียนนักศึกษาอยู่ทุกยุคสมัย และได้รับการจัดให้เป็นหนึ่งในหนังสือดี 111 เล่ม เฉพาะที่ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2418-2519 ซึ่งคนไทยควรอ่าน (วิทยากร เชียงกูล และคณะ, ม.ป.ป.) โคลงโลกนิติสำนวนเก่าเชื่อกันว่ามีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยนักปราชญ์สมัยนั้นได้คัดเลือกหาคาทาสุภาษิตภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ เช่น คัมภีร์โลกนิติ คัมภีร์ธรรมเนียม คัมภีร์ราชনীติ ฮีโตปเทศ ธรรมบท และ

พระไตรปิฎก เป็นต้น มาถอดความแล้วเรียบเรียงแต่งเป็นโคลงโลกนิติ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์ฯ) ในปี พ.ศ. 2374 ก็มีตำริให้จารึกวิชาการสาขาต่าง ๆ ไว้บนแผ่นศิลาที่ประดับไว้ตามเสาหรือกำแพงของพระวิหาร ในการนี้จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ทรงชำระโคลงโลกนิติสำนวนเก่าให้ประณีตไพเราะยิ่งขึ้น เพื่อจารึกไว้ในคราวเดียวกัน จำนวนโคลงโลกนิติที่ปรากฏต้นฉบับในสมุดไทยมีทั้งสิ้น 418 บท แต่ที่จารึกไว้ในวัดพระเชตุพนฯ แผ่นละบท มี 435 แผ่น (รวมโคลงนำ 2 บท) คาดว่ามีโคลงที่แต่งเพิ่มเติมเพื่อให้พอดีกับพื้นที่จารึก (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562)

สังเคราะห์คัมภีร์โคลงโลกนิติ : การกล่อมเกลาชิงพุทธต่อชุมชนลุ่มน้ำโขง

ครรโลงโลกนิตินี้	นมนาน
มีแต่โบราณกาล	เก่าพร้อม
เป็นสุกสิตสาร	สอนจิต
กลดั่งสร้อยสอดคล้อง	เวียไว้ในกรรม

โคลงโลกนิติมีมาแต่โบราณ เป็นสุภาสิตที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการสอนใจและเป็นเครื่องประดับสติปัญญาของผู้ที่ศึกษาได้เป็นอย่างดี ข้อมูลจาก World Bank ระบุเมื่อปี ค.ศ. 2118 ว่า มีประชากรกว่า 61 ล้านคน อาศัยอยู่ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้ต่างพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำโขงโดยตรง ทั้งในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร วิถีชีวิต และประเพณีวัฒนธรรม ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จะให้ความสำคัญกับแม่น้ำโขงเป็นอย่างมาก ราวกับเป็นจิตวิญญาณของชาวลุ่มน้ำโขง ทั้งยังมีความเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของสายน้ำโขงอีกด้วย (ธนาคารโลก (World Bank), 2562) จนมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขงที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษถึงปัจจุบัน เช่น นิทานพื้นบ้าน เรื่องราวความลึกลับของวังพญานาค หรือเพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการบูชาแม่น้ำโขง เป็นต้น อิทธิพลความคิดทางการเมืองของวรรณกรรมพระพุทธศาสนา จึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนลุ่มน้ำโขง และเป็นกระจกสะท้อนปรากฏการณ์ของชุมชนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้เป็นอย่างดี (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์, 2562)

โคลงโลกนิติเป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่ง ที่มีคติสอนใจชุมชนลุ่มน้ำโขงเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ คนรุ่นหลังจึงควรที่จะศึกษาและทำนุบำรุงโคลงโลกนิตินี้เอาไว้ โดยเฉพาะคุณค่าด้านวรรณศิลป์ ซึ่งผู้แต่งมีความฉลาดและแยบคายในการประพันธ์ จนทำให้ผู้อ่านจินตนาการตามจนเห็นภาพ และเกิดความซาบซึ้งในโวหารเปรียบเทียบ มีการเลือกสรรถ้อยคำที่ใช้อย่างประณีตบรรจง ใช้คำสั้นแต่มีความหมายลึกซึ้ง ไพเราะทั้งเสียง ทั้งจังหวะ และเมื่ออ่านออกเสียงเป็นทำนองเสนาะก็ยิ่งจะได้รับรสของคำประพันธ์มากยิ่งขึ้น มีการใช้โวหารภาพพจน์ลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงสาระของบทกวีได้ดียิ่งขึ้น ภาพพจน์อุปมาที่เปรียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง เพื่ออธิบายสิ่งนั้นให้ชัดเจนขึ้น

(ปถวิธร เพชรสุรียา, 2554) โดยมีเนื้อหาสาระในการประดับสติปัญญา สอนให้เป็นคนดี ปฏิบัติตนให้ถูกต้องในสังคม เป็นโคลงที่เข้าใจแก่นแท้และธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น การใช้ทรัพย์ สอนให้รู้จักใช้ทรัพย์อย่างถูกวิธี ให้จัดสรรปันส่วนในการใช้จ่าย เป็นต้น

โคลงโลกนิติจึงเป็นวรรณศิลป์ที่มีคุณค่าต่อสังคมมาก เพราะเปรียบเป็นกระจกส่องให้เห็นพฤติกรรมของความเป็นมนุษย์ที่มีต่อสังคม เป็นเสมือนคู่มือในการใช้ครองเรือนให้มีความสุข ดำรงตนเป็นคนดีอยู่ในสังคมอย่างถูกต้องของคลองธรรม เนื้อหาจากวรรณคดีเรื่องนี้จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้อ่าน โดยเฉพาะชุมชนในแถบลุ่มน้ำโขง เพราะเหตุว่ามีความใกล้ชิดกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา จนได้รับสมญานามว่าเป็น “ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาสายเถรวาท” (พระเทพภิกษาติ ปิยธมโม (เดิบกายา) และคณะ, 2561) จึงมีความเป็นไปได้มากที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าถึง (approach) ความรู้สึกนึกคิดที่ผู้แต่งต้องการสื่อออกมา เพื่อให้ชาวลุ่มน้ำโขงเห็นมรรควิธีการใช้ชีวิตให้เป็นสุข สามารถปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบที่ดีของสังคม และนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ อันจะส่งผลให้เกิดการกลมกลืนพฤติกรรมของคนในชุมชน ให้ปรับเปลี่ยนไปในแนวทางที่ดีขึ้น เพราะการมีความสุขที่แท้จริงนั้น จะต้องมองข้ามอุปสรรค และต้องทำการขัดเกลาความคิดอย่างมีสมาธิ (Moffitt, Phillip, 2011) ถือเป็นกรกลมกลืนให้สังคมลุ่มน้ำโขงได้ซึมซับ (absorption) ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่ถูกต้องตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเส้นทางไปสู่ความสุขที่สมบูรณ์ต่อไป ซึ่งคณะผู้เขียนได้สังเคราะห์ให้เห็นถึงการกลมกลืนทางความคิดต่อชุมชนลุ่มน้ำโขงที่แฝงอยู่ในโคลงโลกนิติ 3 ด้าน ดังนี้

1. การกลมกลืนให้ชุมชนลุ่มน้ำโขงมีสังคมที่ดีผ่านการทำดี

(4) ใบพ้อพันห่อหุ้ม	กฤษณา
หอมระรวยรสพา	เพริศด้วย
คือคนเสพเส่นหา	นักปราชญ์
ความสุขซาบถาม้วย	ดุงไม้กลิ่นหอม (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: ใบพ้อที่นำไปห่อไม้กฤษณา ก็จะมีกลิ่นหอมของไม้กฤษณาติดไปด้วย ซึ่งเปรียบเหมือนการประกอบกรรมดี ด้วยการเลือกคบคนดีเป็นมิตร ผู้สร้างกรรมดีเช่นนี้จะได้มีความสุขตามบุคคลที่เลือกคบไปด้วย หากสังคมลุ่มน้ำโขงมีประชาชนที่เป็นคนดีแล้ว กระแสแห่งความสุขก็จะแผ่ขยายไปยังสังคมข้างเคียงด้วย

(14) ไม้ค้อมมีลูกน้อม	นวยงาม
คือสัปปุรุษสอนตาม	ง่ายแท้
ไม้ผู้ตั้งคนทราม	สอนยาก
ดัดก็หักแหลกแล้	ห่อนร้อโดยตาม (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การเป็นคนดีที่พร้อมจะสดับรับฟังความคิดเห็น จากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านที่ดีมากกว่า ดูกิ่งไม้ค้อมที่ย่อมดัดตามรูปทรงได้ง่ายกว่าไม้แก่หรือไม้ฝุ เป็นโคลงที่ขัดเกลาชาวลุ่มน้ำโขง

ให้เป็นผู้พร้อมที่จะรับฟังข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ไม่ได้สอนให้อิ่มความรู้ เพื่อให้ชุมชนริมฝั่งโขงมีองค์ความรู้ (body of knowledge) ใหม่ ๆ ในการพัฒนาสังคมมากขึ้น

- (407) อ่อนหวานมานมิตรล้น เหลือหลาย
 หยาบบ่มีเกลอกราย เกลือนไกล
 ดุจดวงศศิฉาย ดาวดาษ ประดับนา
 สุริยส่องดาราไร เมื่อร้อนแรงแสง (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การทำดีด้วยปียวาจา การพูดจาอ่อนหวานจะส่งผลให้สังคมลุ่มน้ำโขงมีบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นที่ชื่นชมของชุมชนอื่น เหมือนกับดวงจันทร์ (ศศิ) ที่ส่องแสงนวลเย็น ต่างมีดาวมารายรอบ ส่วนสังคมที่พูดจาหยาบกระด้าง ย่อมไม่มีใครขอคำปรึกษา เปรียบเหมือนความร้อนแรงของดวงอาทิตย์ ที่ทำให้ดวงดาวลี้ภัย ฉะนั้น การทำดีด้วยวาจาจะสร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

- (343) ยอขายอเมื่อแล้ว การกิจ
 ยอยกครูยอสนิท ซึ่งหน้า
 ยอญาติประยูรมิตร เมื่อลับ หลังแฮ
 คนหยิ่งแบกยศร้า อย่างยัง ยอควร (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การสร้างกรรมดีด้วยสัมมาวาจาอีกบทหนึ่ง ซึ่งเป็นการกล่าวยกยอผู้คนในชุมชนลุ่มน้ำโขงให้ถูกกาลเทศะ ไม่ว่าจะเป็นครูบาอาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหาย ก็ล้วนแต่ถวิลหาคำยกยอมาสร้างกำลังใจในยามทุกข์เข็ญด้วยกันทั้งนั้น แต่การเยินยอนั้นต้องเป็นการกล่าวถึงในแง่ดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพื่อให้เกียรติซึ่งกันละกัน แม้กระทั่งคนที่ถือยศศักดิ์ ก็ควรพูดจายกยออยู่เป็นนิจ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2559)

- (232) หอมกลิ่นดอกไม้ที่ นับถือ
 หอมแต่ตามลมฤา กลับย้อน
 หอมแห่งกลิ่นกล่าวคือ ศิลสัจ นีนา
 หอมสุดหอมสะท้อน ทั่วใกล้ไกลถึง (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การทำดีตามแนวทางพุทธโฆวาทที่ชาวลุ่มน้ำโขงจะต้องพากเพียรในการสร้างกรรมดี เพื่อให้กรรมดีเป็นแบบอย่างให้กับผู้คนในชุมชน และจะเป็นแรงจูงใจที่จะให้ชาวลุ่มน้ำโขงทำดีมากขึ้น เพราะชื่อเสียงหรือคำสรรเสริญของคนที่มีศีลธรรม จะหอมหวลไปกว้างไกลมากกว่า ดุจกลิ่นหอมของดอกไม้ ที่กลิ่นนั้นจะหอมโชยตามลมไปทั่วทั้งบริเวณ

- (214) รักทรัพย์อย่างด้วย วิชา
 สว่างอินเท่าสุริยา ห่อนได้
 ไฟไฉยงราคา เพลิงราค ฤพ่อ
 รักอื่นหมิ่นแสนไซรั อยาสู้รักธรรม (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การตั้งมั่นในธรรม เป็นการแสดงความปรารถนาดีต่อธรรมะ เมื่อชาวชุมชนลุ่มน้ำโขงมุ่งมั่นเอามงคลวิธีเช่นนี้มาประยุกต์ใช้กับชีวิต ก็จะถือเป็นแสงประทีปส่องนำทางไปสู่โลกุตตรธรรมโดยแท้ เพราะการมีคติธรรมที่ถูกต้องจะมีผลานิสงส์มากกว่าการรักทรัพย์สินของตน

(285) ถึงจนทนสู้กัด กินเกลือ
อย่าเทียวแลเนื้อเถื่อ พวกพ้อง
อดหยากเยี่ยงอย่างเสื่อ สงวนศักดิ์
โซ่ก็เสาะใส่ห้อง จับเนื้อกินเอง (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: นิสยเสื่อ 3 อย่าง คือ 1) กินของสด : ทำทุกอย่างด้วยความสามารถของตนเท่านั้น 2) ไม่กินของตาย : ไม่จ้อคนอื่น ไม่ยิ้มจมูกคนอื่นหายใจ และ 3) ไม่ได้เหยื่อ ไม่กลับรัง : ถ้าแข็งแรงพอที่จะโบยบินออกไปหาประสบการณ์ข้างนอก จะต้องได้ความรู้ใหม่ ๆ ติดมือมาด้วย (พระเดชขจร ขนติธโร (ภูทิพย์), 2561) เป็นการสอนให้ชาวลุ่มน้ำโขงทะนงในศักดิ์ศรี เป็นการประกอบกรรมดีที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง เหมือนเสื่อที่ล่าเหยื่อเองเป็นอาหาร ตรงกับสำนวน อดเยี่ยงเสื่อ

(183) นกน้อยขนน้อยแต่ พอตัว
รังแต่งจูเมียฝัว อยู่ได้
มักใหญ่ย่อมคนหวั โฟเพ็ด
ทำแต่พอตัวไซร์ อย่าให้คนหยัน (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การทำดีที่เกี่ยวกับการรู้จักประเมินความสามารถของตน จะเป็นการช่วยขัดเกลาสมาชิกในสังคมลุ่มน้ำโขงรู้สึกยินดีในสิ่งที่ตนมี สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) ดังคำสอนที่ว่า นกน้อยทำรังแต่พอตัว

(275) น้ำบัวบอกลึกต้น ชลธาร เทียงแฮ
มารยาทส่อสันดาน ชาติเชื้อ
โฉดฉลาดเพราะคำขาน บอกแน่
หญ้าเขียวเทียวแห้งเรื่อ บอกร้ายดีดิน (สำนวนเก่า)

ความหมาย: การสอนให้รู้จักพิจารณาข้อดีของคน เพราะจะช่วยขัดเกลาให้ชาวลุ่มน้ำโขงรู้จักคบคนดีเป็นเพื่อน ซึ่งจะช่วยยกระดับชุมชนให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้วยตระหนักในคติที่ว่า คนชั่วจะดึงดูดคนชั่ว คนดีจะดึงดูดคนดี ดุจหญ้าจะเขียวหรือจะเหี่ยวแห้ง ย่อมบอกให้รู้คุณภาพของดินในบริเวณนั้น

(225) อย่าคบคนหมูร์ร้าย ทรชน
คบแต่บัณฑิตดล ชอบแท้
วันคืนจำเริญผล บุญแรง ทำนา
เห็นอนิจนิตยแล ล่วงพันสงสาร (สำนวนเก่า)

ความหมาย: การรู้จักเลือกสนทนากับคนที่คู่ควร ประชาชนริมฝั่งโขงक्रमุ่งเน้นคบปราชญ์ ราชบัณฑิตผู้มีความรู้กว้างขวางมากพอจะแบ่งปันให้ได้ เพราะโอกาสที่จะได้สนทนาธรรมกับผู้คงแก่เรียนมีน้อย เมื่อชาวลุ่มน้ำโขงเข้าใจสัจธรรมแล้ว ควรเร่งสะสมความดี เพื่อก้าวพ้นวิภูสงสารให้ทันกาล

2. การกล่อมเกล่าให้ชุมชนลุ่มน้ำโขงมีสังคมที่ดีผ่านการละเว้นชั่ว

- (128) สนิมเหล็กเกิดแต่เนื้อ ในตน
 กินกัดเนื้อเหล็กจน กร่อนขร้ำ
 บาบเกิดแก่ตนคน เป็นบาบ
 บาบยอมทำโทษซ้ำ ใส่ผู้บาบเอง (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นชั่วด้วยการไม่คิดอาฆาตพยาบาท เพราะจะทำให้เศร้าหมอง ไม่สบายใจ เหมือนสนิมเหล็กที่กัดกร่อนตัวเอง เป็นคำสอนที่ช่วยขัดเกล่าให้สังคมลุ่มน้ำโขงรู้จักแยกแยะความดีความชั่วว่า มีเหตุจากการกระทำตนทั้งสิ้น ผู้ทำดียอมได้รับผลดี ผู้ทำชั่วยอมได้รับกรรมชั่วอย่างแน่นอน

- (293) อย่าขุดขอต่านด้วย วาจา
 อย่าถากท่านด้วยตา ตีค้อน
 ฟังคำกล่าวมฤษา โสตหนึ่ง นะพ้อ
 หยิบบ่ศัพท์กลับย้อน โทษให้กับตน (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นวจีทุจริตด้วยการไม่พูดเท็จ (มฤษา คือ มุสา) เป็นบทโคลงที่ช่วยกล่อมเกล่าให้ชาวลุ่มน้ำโขงไม่เป็นคนก้าวร้าว ไม่หมิ่นเกียรติ หรือใช้วาจาทำร้ายผู้อื่น ตรงกับสุภาษิต “อย่าขุดคนด้วยปาก อย่าถากคนด้วยตา อย่าอิจฉนด้วยคำพูด”

- (26) มิตรพาลอย่าคบให้ สนิทนัก
 พาลไซ้มิตรอย่ามัก กล่าวไถ่
 ครั้นครามเคียดคุมชก เอาโทษ ใส่ณา
 รู้เหตุสิ่งใดไซ้รู้ ส่อสิ้นกลางสนาม (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การแนะนำให้อยู่ห่างไกลคนชั่ว เพราะพฤติกรรมคนชั่วมักดึงคนใกล้ชิดให้ตกต่ำไปด้วย หากคนในชุมชนลุ่มน้ำโขงคบคนชั่วเป็นมิตร อาจถูกกล่าวโทษว่าเป็นหนึ่งในคนชั่วได้เช่นกัน การละเว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตร จะช่วยให้สังคมริมฝั่งโขงเป็นสังคมที่สามัคคีปรองดอง

- (3) ปลาร้าพันห่อด้วย ใบคา
 ใบก็เหม็นคาวปลา คละคลุ้ง
 คือคนหมู่ไปหา คบเพื่อน พาลณา
 ได้แต่ร้ายร้ายฟัง เพื่องให้เสียพงศ์ (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นจากความชั่วด้วยการไม่คบคนชั่ว หากสมาชิกในสังคมลุ่มน้ำโขงเลือกคบคนพาลก็จะมีแต่ความเดือดร้อนเสื่อมทรามและจะได้รับทุกข์โทษร้ายไป เปรียบเหมือนใบคาที่เอาไปห่อปลาร้า มักจะมีกลิ่นคาวของปลากระจายไปทั่วบริเวณ ตรงกับสำนวน คบคนพาล พาลพาไปหาผิด

(8) คนพาลผู้บาปแท้ ทุจริต
 ไปสู่หาบัณฑิต ค่าเช่า
 ฟังธรรมอยู่เนื่องนิตย์ บ่ทราบ ใจนา
 คือจวกตักเข้า ห่อนรู้รสแกง (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: ลักษณะสังคมของคนลาวที่แม้จะคบคนดีหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเพียงใด ก็ยังไม่สามารถจูงใจให้เป็นคนดีได้ ไม่สามารถเข้าถึง (approach) วิถีของคนมีคุณธรรมได้ ส่งผลให้สังคมลุ่มน้ำโขงจมปลักในวังวนของอกุศลกรรม เสมือนจวกตักแกงที่แม้จะอยู่ในหม้อแกง แต่ไม่รู้รสของแกง

(116) ความเพียรเป็นอริแล้ว เป็นมิตร
 คร้านเกียจเป็นเพื่อนสนิท ร่วมไร่
 วิชาเฉกยาติด ขมขื่น
 ประมาทเหมือนดับไต ชั่วร้ายฤเห็น (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นจากการเห็นผิดเป็นชอบต่อต้านความความเพียร ฟังพอใจกับความเกียจคร้าน ไม่ยินดีกับวิชาความรู้ เพราะมมมมองนี้จะทำให้สังคมลุ่มน้ำโขงไปสู่ความเสื่อม เหมือนคนที่ไม่เดินไปข้างหน้าโดยปราศจากคบเพลิง ย่อมไม่เห็นสิ่งกีดขวาง สังคมแห่งความประมาทก็เกิดขึ้นได้

(196) หลีกเกรียนให้หลีกห้า สอกหมาย
 ม้าหลีกสิบสอกกราย อย่าใกล้
 ช้างสี่สอกคลาย คลาคลาด
 เห็นทุรชนหลีกให้ ห่างพันลับตา (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นจากความชั่วทั้งปวงที่จะดึงมนุษย์ให้ตกต่ำ โดยเฉพาะการไม่สานสัมพันธ์กับคนชั่ว เพราะจิตของคนชั่วจะเต็มไปด้วยอกุศล พร้อมจะชักชวนชาวลุ่มน้ำโขงไปในทางต่ำทราม เป็นการละเว้นจากความชั่วที่จะฉุดให้สังคมริมฝั่งโขง เดินบนเส้นทางแห่งความเศร้าหมองได้

(198) กระปือหนึ่งห้ามอย่า ควรครอง
 เมียมึงอย่ามีสอง สี่ได้
 โคนามอย่าควรปอง เป็นเหตุ
 เรือนอยู่สี่ห้องให้ เดือดร้อนรำคาญ (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นความชั่วด้วยการยังชีพที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป เช่น การมีปศุสัตว์ที่น้อยเกินไป อาจทำให้ไม่มีเครื่องทุนแรงมากพอสำหรับทำเกษตรกรรม หรือไม่ควรมีคูครองนอกกรอบประเพณี อาจทำให้เกิดความแตกแยกเดือดร้อนภายในสังคมริมฝั่งโขงได้

(211) คนใดละพ่อทั้ง	มาตา
อันทพพลชรา	ภาพแล้ว
ขับไล่ไม่มีปรา	นินเตร
คนดั่งนี้ถ้าแคล้ว	คลาดพันไภยัน (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นจากการเนรคุณบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้า หากสมาชิกในชุมชนลุ่มน้ำโขง ไม่อภิบาลพ่อแม่ที่ชราภาพหรือทุพพลภาพ สมาชิกก็ย่อมพบกับความตกต่ำ มีโอกาสได้รับทุกข์โทษอย่างสาหัส ไม่เจริญรุ่งเรืองในชีวิต และนำมาซึ่งภัยอันตรายแก่บุตรหลานผู้ก่อคุณคุณในที่สุด

(213) คนใดดำโคตรเค้า	ตระกูล
ถือว่าตนทรัพย์มูล	มั่งชั่ง
ดูหมิ่นหมู่ประยูร	พงศ์เผ่า
เป็นที่ตีเตียนทั้ง	ทั่วท้องโลกา (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การละเว้นความชั่วด้วยการกล่าวร้ายแก่เหล่าวงศ์ญาติ ชวาลุ่มน้ำโขงผู้ใดที่คิดทรยศต่อเครือญาติแล้วไซ้ ผู้นั้นจักต้องเป็นผู้รับผลร้ายนั่นเอง เพราะการประพฤติชั่วต่อต้นตระกูลแห่งตน จะส่งผลให้ไม่ได้รับการเคารพจากบุคคลอื่น และจะถูกคนอื่นมองในแง่ไม่ดีตลอดเวลา ฉะนั้น จงหลีกเลี่ยงการสร้างกรรมชั่วจากการกล่าวร้ายเผ่าพันธุ์ตนเองเถิด

3. การกล่อมเกล่าให้ชุมชนลุ่มน้ำโขงมีสังคมที่ดีผ่านการทำให้บริสุทธิ์

(39) ห้ามเพลิงไว้อย่าให้	มีควัน
ห้ามสุริยแสงจันทร์	ส่องไซ้
ห้ามอายุให้หัน	คืนเล่า
ห้ามดั่งนี้ไว้ได้	จึงห้ามนินทา (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การห้ามวัฏจักรของธรรมชาติทั้ง 4 ประการ ไม่ให้ดำเนินไปโดยสะดวก เป็นการห้ามที่ว่ายากแล้ว แต่การห้ามไม่ให้คนนินทายังยากยิ่งกว่า แต่มีสิ่งเดียวที่ชาวลุ่มน้ำโขงสามารถห้ามได้ก็คือ ห้ามประพฤติตนตามที่เขานินทา แต่จงทำให้บริสุทธิ์ ไม่เอนเอียงไปตามคำมั่วสวาทเพียงเท่านี้ ชาวลุ่มน้ำโขงก็จะได้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกฝนจิตใจให้บริสุทธิ์แล้ว

(226) คนร้ายมักชอบร้าย	ราศี
สอนสั่งสิ่งความดี	บ่ได้
ดูจเกลื่อทอดนที	สูญเปล่า
เสพที่ชั่วเขื่อนไซ้	ทราบแจ้งใจมัน (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: ลักษณะของคนชั่วที่มีพฤติกรรมในทางอกุศล มักทำชั่วอยู่เป็นนิจ จนธรรมะไม่สามารถเข้าไปชำระจิตใจได้ ดูจเกลื่อที่อยู่ในน้ำ ที่ละลายไว้ซึ่งสถานะและความเค็ม ทำให้หลุดจากเส้นทางนิพพานตลอดกาล การขัดเกล่าจิตใจให้บริสุทธิ์เท่านั้น ที่จะสามารถปิดเปาความชั่วออกไปได้

- (5) ลูกเต๋อครั้นสุกไซ้ มีพรรณ
 ภายนอกคือสีสัน ชาดบาย
 ภายในย่อมแมลงวัน หนอนบ่อน
 ดุจตั้งคนใจร้าย นอกนั้นดูงาม (สำนวนเก่า)

ความหมาย: การพิจารณาคนที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม แต่จิตใจเลวทราม ดูผลมะเต๋อเมื่อสุกจะมีสีแดงสวยงาม แต่ภายในจะมีแมลงวันมีหนอน ฉะนั้น ชาวลุ่มน้ำโขงจึงควรไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ไม่ควรเลือกคบคนเพียงรูปร่างหน้าตา แต่ควรดูนิสัยใจคอ ดูความจริงใจที่บริสุทธิ์ด้วย

- (213) รักมิตรสุภาพไซ้ สมรมิตร
 รักเผ่าพงศาสนิท ชื่อไซ้
 รักหญิงอย่าพึงคิด สีนอ่ย เอานา
 รักสัตย์ศีลจักได้ สุขแท้ ทางสวรรค์ (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การไม่พึงพอใจในความสุขชั่วคราว แต่จงไฝหาความสุขที่ยาวนานกว่า ด้วยการประพฤติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อจัดระเบียบร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะเป็เส้นทางไปสู่นิพพานในพรหมโลก เมื่อใดที่ชาวลุ่มน้ำโขงสามารถเข้าถึงศีลธรรมได้ ผู้นั้นก็จะพบกับนิพพานในทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะใช้เวลายาวนานเพียงใดก็ตาม (พระอริยวินัยทมนี (พุทธทาสภิกขุ), 2549)

- (75) พระสมุทรสติกลั่น คณนา
 สายดั่งทิ้งทอดมา หยั่งได้
 เขาสูงอาจวัดวา กำหนด
 จิตมนุษย์นี้ไซ้ ยากแท้หยั่งถึง (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การบำเพ็ญจิตใจให้สะอาด เพราะจิตมีความซับซ้อนและเข้าใจยาก แม้มหาสมุทรสติกลเพียงใด ก็ยังวัดได้ หรือภูเขาที่ต่อให้สูงสักเพียงใด ก็ยังกำหนดความสูงได้ แต่จิตใจนี้ช่างลึกกลับเกินกว่าจะมีเครื่องมือใด ๆ มาหยั่งรู้ได้ เมื่อสภาพจิตใจของคนริมฝั่งโขงได้ผ่านการขัดเกลาให้สะอาดบริสุทธิ์แล้ว ก็สามารถหยั่งรู้จิตใจแห่งตน ส่งผลให้ชุมชนลุ่มน้ำโขงสงบเรียบร้อยได้

- (216) เมียท่านพิศพางเพียง มาดา
 ทรัพย์ท่านคืออิฐผา กระเบื้อง
 รักสัตว์อื่นอาตมา เทียมเท่า กันแฮ
 ตรงดั่งนี้จักเปลื้อง ปลดพันสงสาร (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การมีจิตใจที่เต็มไปด้วยการปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับทรัพย์สิ่งแวดล้อมรอบกาย ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ไม่อยากได้ เช่น เห็นภรรยาคนอื่นเป็นเพศเดียวกับแม่ เห็นทรัพย์สินคนอื่นเป็นเพียงก้อนอิฐก้อนกระเบื้อง หรือมีความรักต่อเหล่าเวไนยสัตว์อย่างเท่าเทียมกัน เมื่อชาวลุ่มน้ำโขงได้รับการขัดเกลาทางจิตใจเช่นนี้แล้ว ก็จะทำให้จิตใจบริสุทธิ์มากขึ้น จนสามารถหลุดพ้นจากบ่วงวัฏสงสารได้

- (6) ผลขนุนภายนอกนั้น หนามหนา
 ภายในรสโอชา กลิ่นกล้า
 เปรียบใจท่วยเมธา ถือชอบ
 ภายนอกคู่ชั่วช้า ผ่องแผ้วภายใน (สำนวนเก่า)

ความหมาย: ขนุนที่รูปร่างภายนอกไม่งดงาม เต็มไปด้วยหนาม แต่มีเนื้อในที่หอมหวานอร่อย เปรียบเหมือนคนที่รูปร่างหน้าตาไม่สวย แต่มีจิตใจที่ดีงาม หากชาวริมฝั่งโขงบางคนที่มีรูปร่างหน้าตาไม่สวยงาม ก็อาจจะเป็นคนดีก็ได้ ดังนั้น สิ่งที่ทรงคุณค่ามากที่สุดของมนุษย์คือ การมีจิตใจที่บริสุทธิ์ มากกว่าการมีรูปร่างหน้าตาดีเพียงอย่างเดียว

- (114) คนใดคนหนึ่งผู้ ใจฉกรรจ์
 เคียดฆ่าคนอนันต์ หนักแท้
 ไปปานบุรุษอัน ผจญจิต เองนา
 เรียรท่านเียนยอแล้ ว่าผู้มีชัย (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

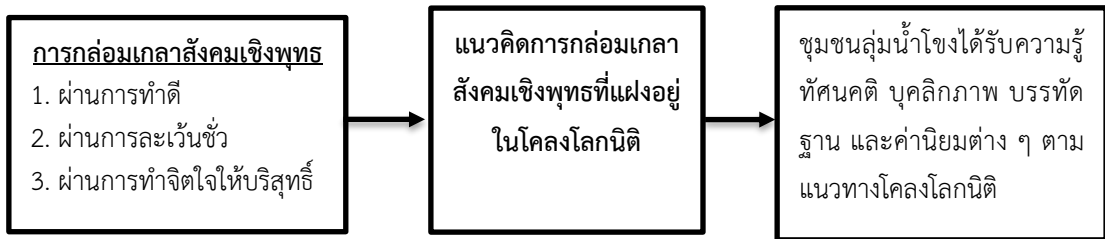
ความหมาย: การชนะใจตนเองคือความยิ่งใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่ปราศจากการเบียดเบียน ไม่เอาखाตพยาบาทต่อผู้อื่น คนผู้นี้จะได้รับการยอมรับมากกว่าการชนะผู้อื่น เช่นเดียวกับชาวริมฝั่งโขง ที่หมั่นฝึกใจตนเองให้อยู่เหนือความชั่วทั้งปวง สังคมลุ่มน้ำโขงก็จะร่มเย็นเป็นสุขในที่สุด

- (112) ผจญคนมักโกรธด้วย ไมตรี
 ผจญหมู่ทรชนดี ต่อตั้ง
 ผจญคนจิตโลภมี ทรัพย์เผื่อแผ่ณา
 ผจญอัสตยให้ยั้ง หยุดด้วยสัตยา (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: การสอนให้ใช้คุณธรรมต่าง ๆ เมื่อจะต้องคบค้าสมาคมกับบุคคลต่าง ๆ เช่น ต้องยื่นไมตรีเมื่อเผชิญหน้ากับคนโกรธ เมื่อพบคนดีให้ทำกรรมดีมากขึ้น เมื่อสมาคมกับคนมักโลภให้แบ่งปันทรัพย์บ้าง หรือหากพบคนที่มีพฤติกรรมไม่สัตย์ซื่อ ก็ให้ชาวริมฝั่งโขงตอบโต้ด้วยความซื่อสัตย์ เพราะจะเป็นหนทางเดียวที่จะยุติการต่อกรรมได้ แต่ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจเท่านั้น

- (211) คนใดทรงสัตย์สร้าง ศิลา
 ไปเคียดชิงหึงสา สัตว์ไสร้
 น้ำจิตคิดกรุณา เนืองนิจ
 คนดั่งนี้จัดได้ ชื่อเชื้อปรีชา (สำนวนสมเด็จพระเดชฯ)

ความหมาย: คนที่มั่นคงในศีลธรรมอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่เบียดเบียนประชาสัตว์ทั้งปวง มีจิตใจเกื้อกูลต่อเวไนยสัตว์ หากชุมชนริมฝั่งโขงหมั่นพิจารณาถึงคุณูปการ ของการเป็นผู้มีจิตใจกรุณาอยู่ตลอดเวลาแล้ว ก็สามารถช่วยพัฒนาสังคมลุ่มน้ำโขงให้เข้มแข็งได้

รูปภาพที่ 1 แสดงการกล่อมเกลาสังคมเชิงพุทธตามแนวคิดโคลงโลกนิติในชุมชนกลุ่มน้ำโขง (ที่มา : คณะผู้เขียน, 2562)

สรุป

โคลงโลกนิติเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ที่ทรงคุณค่ามากในสังคมไทย หากมีการนำคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมนี้ไปใช้ ก็จะทำให้เกิดความสงบร่มเย็น ช่วยสั่งสอนคนในสังคมให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี คุณูปการของโคลงโลกนิติจะช่วยกล่อมเกล่าให้กลายเป็นสังคมที่ปกติสุขได้ โดยเฉพาะการกล่อมเกล่าเชิงพุทธที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ทั้งด้านการทำดี ละเว้นชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งล้วนแต่เป็นกระบวนการที่ช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคมทั้งสิ้น เพราะคำสอนของพระพุทธศาสนา เปรียบเสมือนประตูที่ป่องทางให้กับคนในชุมชน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มน้ำโขงมีแนวทางในการดำเนินชีวิต เกิดการซึมซับศีลธรรมที่ถูกต้อง การกล่อมเกล่าที่ได้จากการปฏิบัติตามคำสอนของโคลงโลกนิติ จึงเป็นจุดคู่มือที่ช่วยคนในชุมชนกลุ่มน้ำโขงมีความสุขที่ยาวนานขึ้นด้วย สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณธรรมจริยธรรม และยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเหนียวแน่น สารัตถะของโคลงโลกนิติ ยังสามารถเผยแผ่ให้ชุมชนอื่นเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และค่านิยม อันจะช่วยสร้างสังคมที่ดีกว่าเดิมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารโลก (World Bank). (2561). *อชีพตจำนวนประชากรปัจจุบันของ 10 ประเทศในกลุ่มอาเซียนที่คูนไม่เคยรู้*. เรียกใช้เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://1url.ws/V63HV>.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2559). "พระสงฆ์กับการให้ : งานที่สื่อสารมวลชนมองไม่เห็น". ใน *พระพุทธศาสนาอยู่ได้ ทุกสถาบันอยู่รอด*. อ่างทอง : วรศิลป์การพิมพ์ 89.
- ปลวี่ธร เพชรสุริยา. (2554). การวิเคราะห์โวหารภาพพจน์ในโคลงโลกนิติ. ใน *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระเดชขจร ขนดิธโร (ภูทิพย์). (2561). *วิชาฝึกใจให้เลิกทรมานจากความเครียด*. กรุงเทพมหานคร : ซี แอนด์ เอ็น บุ๊ค.
- พระเทพภิกษาติ ปิยธมโม (เต็บกายา) และคณะ. (2561). หลักยติธรรมในไตรภูมิพระร่วงต่อชุมชนกลุ่มน้ำโขง. *วารสารปัญญาภิธาน*, 3(1), 54-62.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *ธรรมนุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระอรียนันทมุนี (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *คู่มือมนุษย์ ฉบับปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2561). *โคลงโลกนิติ*. เรียกใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/โคลงโลกนิติ>.
- วิทยากร เชียงกูล และคณะ. (ม.ป.ป.). *โครงการวิจัยเพื่อคัดเลือกและแนะนำหนังสือดีในรอบศตวรรษ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุปาณี พัดทอง. (2545). โคลงโลกนิติ อมตะวรรณกรรมคำสอน. *วารสารวรรณวิทัศน์*. 2(2), 64-81.
- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์. (2561). *วรรณกรรมลุ่มน้ำโขง ธารอักษรสันติภาพ*. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤษภาคม 2562 จาก <https://1url.ws/QD4xR>.
- Moffitt, Phillip. (2011). *The Pursuit of Happiness*. Life Balance Institute : CA.